

UHORSKÉ JEDNOTKY V BITKE PRI SLAVKOVE

TAMÁS CSIKÁNY

CSIKÁNY, T.: Hungarian troops in the Battle at Slavkov. *Vojenská história*, 1, 12, 2008, pp. 28–37, Bratislava.

The Battle of Austerlitz (Slavkov) was the most decisive military event in 1805. There were various parts of the formation of lieutenant field marshal Michael Kienmayer, namely: the parts of the 7th frontier regiment, 14th and 15th „sikulský“ (frontier- a note of the translator) field regiment, as well as 4th and 11th Hussar regiment. The study deals with their performance at the region of Tellnitz. At the end of the study the author counts the losses of the troops from Hungary.

Military history. Hungary. The Battle of Austerlitz (Slavkov). The Year 1805.

Bitka pri Slavkove bola rozhodujúcou bitkou vojnového roku 1805. Na bojisku širokom približne 10 km urputne bojovali ruské a rakúske útvary proti francúzskemu vojsku. Vzhľadom na uvedený rozsah je prirodzené, že v priebehu boja sa odohralo viacero takých zrážok, ktoré riadili velitelia tam sústredených zoskupení, majúc na zreteli rámcový operačný plán. Za osobitné bojové strety možno považovať jednak zrážky pozdĺž hradskej cesty Brno – Olomouc, jednak boje o Pratecké návršie a obec Staré Vinahrady, ako aj obce nachádzajúce sa v južnej časti bojiska, a to najmä krvavý zápas o obec Telnice. Práve pri Telnici bojovali útvary a jednotky z Uhorského kráľovstva. Neďaleko obce sa dodnes nachádza kamenný stĺpcovitý pomník s dvojitým krížom, ktorý označuje hromadný hrob. V ňom sa nachádzajú prevažne pozostatky padlých uhorských vojakov. V tejto vojne v nemalej miere bojovali aj vojaci z Uhorska, tisíce z nich obetovali život za svojho cisára a kráľa. V dejepisných učebniciach sa spravidla všetci vojaci slúžiaci v armáde Rakúskeho cisárstva označujú ako rakúski vojaci či skrátene Rakúšania, a to napriek tomu, že v tejto armáde popri vlastných Rakúšanoch bojovali aj tisícky Maďarov, Slovákov, Rumunov, Srbov či Chorvátov.

V tretej koalícnej vojne roku 1805 sa spojenecké vojsko rakúskeho cisára a ruského cára pokúsilo poraziť armádu Napoleona Bonaparteho. Protivníci sústredili svoje sily na dvoch frontoch; rozhodujúce akcie sa uskutočnili v oblasti horného Podunajska a následne na Morave. Ťaženia v severnom Taliansku sa považovali za druhoradé. Z uhorského hľadiska bol však severotaliansky front dôležitejší, keďže tam pod velením arcivojvodu Karola Habsburského bojovala podstatná časť útvarov z uhorskej časti monarchie, a to: 2. (bratislavský) peší pluk (ďalej p. p.), 32. (peštiansky) p. p., 33. (komárňanský) p. p., 34. (košický) p. p., 37. (veľkovaradínsky) p. p., 48. (šopronský) p. p., 51. (koložvársky) p. p., 52. (pätkostolský) p. p. a 61. (temešvársky) p. p., ako aj 2. (sedmohradský) husársky pluk (ďalej h. p.), 3. (budínsky) h. p., 5. (šopronský) h. p., 8. h. p. dopĺňovaný z okolia Bratislavy a Nitry, 9. (eszécký) h. p. a napokon 10. h. p. dopĺňovaný z okolia Košíc a Prešova. Všetky spomínané pešie pluky sa zúčastnili na tri dni trvajúcej bitke (30. októbra – 1. novembra 1805) pri talian-

skom mestečku Caldiero. Táto bitka bola pre cisársko-kráľovskú armádu najväčším úspechom vojnového roku 1805.¹

Na podunajskom ťažení sa z Uhorska zúčastnili nasledovné sily: 39. (banátsky) p. p., 60. (prešovský) p. p., 1. (rábsky) h. p., 4. (partiumský...) h. p., 6. (debrecínsky) h. p., 7. (pätkostolský) h. p., 11. (sikulský) h. p. a 12. (jásovsko-kumánsky) h. p. Po ulmskej kapitulácii v októbri 1805 sa časť týchto jednotiek dostala do zajatia, ostatné zasa ustupovali k Viedni a potom na Moravu. Do záverečných bojov, ktoré vyvrcholili bitkou pri Slavkove, boli z Uhorského kráľovstva nasadené: časti 4. husárskeho pluku, 11. (sikulský) hraničiarsky husársky pluk, prápor 7. (brodského) hraničiarskeho pešieho pluku, po dva prápory zo 14. (1. sikulského) a z 15. (2. sikulského) hraničiarskeho pešieho pluku.

Prvá, už spomínaná podunajská operácia rakúskej armády sa skončila kapituláciou v Ulme (19. – 20. októbra 1805). Po nej nasledovali tzv. viedenské a slavkovské operácie, ktoré boli charakterizované ústupom zvyšku rakúskych a ruských vojsk a útočným postupom Francúzov. Napoleon prenasledoval spojencov po Brno, tam sa však 20. novembra zastavil a nariadil sústredenie svojho vojska. Jeho prevažná časť sa v priebehu niekoľkých dní sústredila v priestore neskôr legendárneho Zlatého potoka. Početný stav francúzskej armády však vtedy značne poklesol, takže spojenci získali jasnú početnú prevahu nad Francúzmi. Ich situáciu v tomto priestore bolo možné napraviť, ak by sa tam čo najskôr presunul od Bratislavy armádny zbor maršala Louisa-Nicolasa Davouta.

Ruský cár Alexander I. a jeho suita, vedomý si svojej sily – a spolu s ním aj prítomný cisár František II. (I.) – zastával názor, že treba čo najrýchlejšie podniknúť útok. Generál Michail Illarionovič Kutuzov, hlavný veliteľ ruského i spojeneckého vojska navrhoval ešte vyčkať. Dňa 24. novembra sa však napokon spojenci rozhodli pre útok. V dôsledku toho sa dňa 2. decembra 1805 uskutočnila bitka pri Slavkove.²

Terén, na ktorom sa povestná bitka odohrala, predstavoval mimoriadne príhodné bojisko. Zvlnenú krajinu na severe ohraničovala hradská medzi Brnom a Olomoucom. Súbežne s touto cestou sa od nej na sever začína pozvoľne vypínať predhorie Dražanskej vysočiny, na juh od cesty sa otvára juhomoravská rovina. Cestu križujúci Zlatý potok nepredstavoval dáku významnejšiu prekážku. Na východnom brehu potoka, zhruba šesť kilometrov od hradskej, sa týči hrebeň Prateckého návršia, ktorý dosahuje najvyšší bod nad obcou Prace. Druhým, o čosi nižším vrcholom sú Staré vinohrady s 298-metrovou nadmorskou výškou. Svahy Prateckého návršia smerom k brniansko-olomouckej hradskej sa tiahnu pozvoľne, južné svahy však prudko klesajú k riečke Litave, ktorá vymedzila východnú stranu bojiska. V priestore bojiska sa nachádzalo niekoľko menších dedín a osád pospájaných schodnými cestami. V južnom cípe priestoru bojiska leží obec Telnice a poniže nej sa nachádzali dva rozľahlé rybníky – Žatčanský a Měnínsky, ktoré v čase bitky pokrýval ľad.

Dňa 1. decembra sa obidvaja protivníci rozvinuli a zaujali postavenia v priestore bojiska. Funkciu hlavného veliteľa spojeneckých síl formálne zastávali prítomní monarchovia – rakúsky cisár František I. a ruský cár Alexander I. V skutočnosti však velenie pripadlo ruskému generálovi M. J. Kutuzovovi, náčelnikom spojeneckého generálneho štábu bol rakúsky generálmajor Franz von Weyrother. Hoci ruské a rakúske vojská teoreticky podliehali pod jednotné velenie, v praxi však jednotlivé útvary prijímali rozkazy iba od vlastných veliteľov.

1 *A magyar katona vitézségének ezer éve.* (Szerk.: Pilch Jenő). II. kötet. Budapest (sine dato), s. 163.

2 O bitke podrobnejšie pozri MAYERHOFFER, E. von Vedropolje: Die Schlacht bei Austerlitz am 2. December 1805. Wien, 1912., NAGY, I.: Az austerlitzi csata. AETAS 2001/2., UHLÍŘ, D.: Die Dreikaiserschlacht Austerlitz 1805. Brno, 2005, tenže *Bitva tří císařů – Slavkov/Austerlitz 1805.* Brno 2005.

Podľa operačného plánu, vypracovaného generálnym štábom spojeneckých vojsk, sa mal úspech dosiahnuť mohutným útokom: „*Keďže nepriateľ svojim ľavým krídlom stojí na zalesnenej hore napravo od hlavnej cesty a – ako vidno – jeho pravé krídlo sa v smere Kobylnice a Sokolnice opiera o rybník nachádzajúci sa za ním, javí sa teda ako výhodné, aby Bedřichovíc, v dôsledku čoho sa pri krytí frontovej línie vysilí. To nastane až vtedy, keď náš útok na pravé krídlo nepriateľa, pokiaľ sa dá, bude vedený naraz plnou sústredenou silou a naše pravé krídlo, t. j. zbor kniežata Bagrationa, sa udrží v svojich pozíciách a jazdeckto kniežata Lichtensteina sa na východnom úseku v okolí obcí Kruh a Šlapanice vynasnaží zaistiť priestor napravo i nalavo od hradskej. V záujme toho budú dnes vytvorené štyri kolóny.*

1. kolóna bude postupovať od Újezdu cez Telnice, a keď dosiahne spomínanú obec a úžlabinu, bude ďalej postupovať doprava, na krytie ľavej strany úžlabiny ponechá jeden prápor, napravo poviše jazera (= rybníka) sa [kolóna] zastaví a vyčká, kým sem dorazí čelo 2. kolóny.

2. kolóna sa zmocní údolia medzi Sokolnicami a Telnicami, 3. kolóna sa sústreďí pri sokolnickom kaštieli, kde sa všetky tri predvoje [kolón] medzi Sokolnicami a Kobylnickým jazerom (= rybníkom) pohnú vpred. Medzitým 4. kolóna, ktorá prejde spomínaným územím a ktorej predvoj spolu s ďalšími tromi predvojami spoločne zaútočí, takže predvoje vytvoria veľký front. Keď prvá kolóna štyrmi prápormi zaujme a obsadí tuňanský lesík, vtedy ostatné [kolóny] so zvyškom prvej [kolóny] zaútočia v priestore medzi spomínaným lesíkom a Šlapanicami na pravé krídlo nepriateľa, medzičasom tri prápory 4. kolóny obsadia obec [Šlapanice].³

Podľa plánu sa teda mala väčšia časť spojeneckej armády rozvinúť na ľavom krídle a v priestore medzi Šlapanicami a tuňanským lesíkom sústredené pechotné zoskupenie malo z juhu udrieť na francúzsku armádu a obklúčiť ju. Štyrom kolónam, ustanoveným na dosiahnutie tohto zámeru, velili: ruský genpor. Dochturov, ruský genpor. Langeron, ruský genpor. Przybyszewsky a rakúsky poľný zbormajster Kollowrath. Predvoj 1. kolóny a zároveň celého zoskupenia tvorila divízia, ktorej velil podmaršal barón Michael Kienmayer. Uhorské jednotky, ktoré bojovali v bitke, patrili do tejto divízie. V zostave Kienmayerovej divízie boli tieto útvary a jednotky:

- ▶ pešia brigáda, ktorej velil genmjr. Carneville a do ktorej patrili:
 - jeden prápor 7. (brodského) hraničiarskeho pluku (500 mužov),
 - dva prápory 14. (1. sikulského) hraničiarskeho pluku (1 300 mužov),
 - dva prápory 15. (2. sikulského) hraničiarskeho pluku (1 300 mužov);
- ▶ jazdecká brigáda, ktorej velil genmjr. Stutterheim a do ktorej patrili:
 - 3. (O'Reillyho) švališersky pluk (900 mužov),
 - jedna čata 1. (Merveldtovho) hulánskeho pluku (40 mužov);
- ▶ jazdecká brigáda, ktorej velil genmjr. Nostitz a ktorú tvorili:
 - polstotina 2. (Schwarzenbergovho) hulánskeho pluku (100 mužov),
 - 4. (Hessensko-homburský) husársky pluk (500 mužov);
- ▶ jazdecká brigáda, ktorej velil genmjr. Móric Lichtenstein a ktorú tvorili:
 - 11. (sikulský) husársky pluk (šesť švadrón v sile 700 mužov),⁴

3 Kriegesarchiv Wien (KAW) Alte Feldakten (AFA) 1805. Deutschland XIII. (K 1351.) 1805-12-12. Dispozícia bez dátumu a bez podpisu.

4 Podľa iných údajov 600 mužov. Pozri VANIČEK, Fr.: *Specialgeschichte der Militärgrenze IV. Band.* Wien 1875, s. 112.

- päť sotní (stotín) Šešajevho kozáckeho pluku (500 mužov),
- päť sotní (stotín) Melentejevho kozáckeho pluku (500 mužov).

Divízia v počte 6 340 mužov mala k dispozícii dve delostrelecké batérie, čiže 12 kanónov.⁵

Útok zoskupenia ľavého krídla spojeneckých síl kryla v strede (5.) kolóna, ktorej velil podmaršal Johann Lichtenstein. Veliteľ pravého krídla spojeneckých síl genpor. Peter Ivanovič Bagration mal za úlohu viazať sily proti nemu stojaceho nepriateľa a po vypuknutí útoku na severnom smere mohutne zaútočiť. Zálohu, rozloženú za stredom bojovej zostavy, tvorila ruská garda. Spoločným veliteľom útočiacich kolón ľavého krídla bol ruský generál pechoty Fridrich Wilhelm Buxhöwden, úlohu zálohy tohto krídla plnila (4.) Kollowratova kolóna, pri ktorej sa zdržiaval aj Kutuzov. Sila jednotlivých kolón bola nerovnomerná, spojenecká armáda mala dovedna okolo 84-tisíc (resp. až 90-tisíc)⁶ mužov a 320 diel.

Napoleon pôvodne zamýšľal prinútiť protivníka, aby zaútočil stredom, ak by sa tak stalo, chcel udrieť jednak zo severu, kde sa v priestore hradskej sústredilo silné francúzske zoskupenie, a jednak z juhu, kam mal doraziť Davoutov armádny zbor. V zmysle tohto zámeru sa zoradili francúzske jednotky nasledovne: na severe zaujal postavenie armádny zbor maršala Lannesa, za ním bolo jazdeckto, armádny zbor maršala Bernadotneho, Oudinotova granátnická divízia a cisárska garda. V strede zostavy a na pravom krídle pozdĺž Zlatého potoka sa rozložil najpočetnejší francúzsky armádny zbor maršala Soult, zoradený po divíziách, respektíve po brigádach. Davout sa mal so zborom po príchode zaradiť za pravé krídlo. S jeho zborom mala francúzska armáda spolu 70-tisíc mužov,⁷ disponovala počtom 139 diel. V rozkaze vydanom na nasledujúci deň cisár konštatoval toto: „*Naše pozície sú pevné a ak protivník začne postupovať, aby obišiel moje pravé krídlo, nastaví sa mi bokom.*“⁸

Navečer 1. decembra bolo už zrejmé, že Davoutov zbor dorazí na bojisko iba nekompletný a s istým meškaním, takže s úderom, ktorý mal uskutočniť, sa vlastne nedalo veľmi počítať. Napoleon preto večer vypracoval spresnený plán, ktorý aj sformulovali do rozkazu. Podľa neho sa mal Davout len rozvinúť na podporu pravého krídla, zaútočiť malo ľavé krídlo. V tomto duchu boli vydané rozkazy, potom sa Napoleon odobral na oddych na Žuráň, kde mal hlavné veliteľské stanovište.

Cisár nespál však dlho, lebo okolo polnoci ho zobudil generál Savary, keďže prišli hlásenia o začatí bojov na pravom krídle. Napoleon sa osobne urýchlene odobral na obhliadku terénu, a keď sa vrátil na hlavné veliteľské stanovište, modifikoval svoju predstavu. Bolo jasné, že spojenci útočia nie na stred, ale proti jeho pravému krídlu. Jednotky Soultovho armádneho zboru sa preto museli presunúť na juh, úplne k Telnici, pričom jedna divízia obsadila tamjšie obce a pozície dôležité z hľadiska obrany. Na podporu Soultovho zboru sa aj väčšia časť Bernadotneho armádneho zboru premiestnila na juh. Do medzery medzi Lannesom a Soultom sa do pravej línie presunul Muratov jazdecký zbor. Úloha zálohy pripadla cisárskej garde a jednej dragúnskej divízii. Podľa Napoleonovho zámeru mala Legrandova pešia divízia zo Soultovho zboru, podporovaná prichádzajúcim Davoutovým zborom, za-

5 NAGY, ref. 2, s. 74.

6 UHLÍŘ, Bitva, ref. 2, s. 53

7 UHLÍŘ, Bitva, ref. 2, s. 52 odhaduje celkový počet Francúzov na asi 75 000 mužov.

8 UHLÍŘ, Bitva, ref. 2, s. 82, 84 – na základe zistení francúzskeho historika Michela de Lombarés upozorňuje na dve verzie Napoleonovej proklamácie; prvá reflektovala situáciu z večera 30. novembra 1805 a bola prečítaná vojskám 1. decembra; druhá (tu citovaná) vznikla až dodatočnou úpravou po boji a odráža skutočný priebeh bitky.

staviť nepriateľský útok, pričom súbežne v strede frontovej línie dve francúzske divízie mali prelomiť obranu nepriateľa, potom cez vzniknutú trhlinu mala útočiaca záloha zavŕšiť úspech zničením oboch častí rozdelených síl nepriateľa. Jednu z najdôležitejších lokalít bitky predstavovala obec Telnice, kde bojovali uhorské jednotky.

Spomedzi uhorských jednotiek, ktoré sa zúčastnili bojov v bitke troch cisárov, vieme najviac o nasadení sikulského husárskeho pluku, a to na základe bojového hlásenia vypracovaného roku 1827, ktoré sa takmer doslova cituje v monografii venovanej dejinám tohto pluku, vydané tlačou roku 1878.⁹ Začiatkom augusta 1805 dostal pluk rozkaz, aby sa z mierovej dislokačnej posádky premiestnil do stanového priestoru sústredenia. Z toho dôvodu sa dve a dve stotiny plukovníckeho a majorského oddielu pohli do Sfintu Gheorghe (maď. Sepsiszentgyörgy), obidve stotiny podplukovníckeho oddielu zasa do obce Teiuș (maď. Tövis, nem. Dreikirchen, Dornstadt v Sedmohradsku, dnes Rumunsko).¹⁰ Podľa rozkazu datovaného 18. augusta 1805 sa pluk mal pripraviť na premiestnenie smerom na Viedeň. Po vykonaní predpísaných povinných prehliadok (muštráciách) sa dva oddiely na čele s veliteľom pluku plk. barónom Gabrielom Geringerom pohli zo Sfintu Gheorghe do Sibiu (slov. Veľká Sibiň, maď. Nagyszeben v Sedmohradsku, dnes Rumunsko), kde sa k nim pridružil aj tretí oddiel pluku. Dňa 1. septembra sa spoločne pohli ďalej. O necelý mesiac neskôr, 30. septembra, prešli cez pontónový most pri Pešti na druhú stranu Dunaja, a po prechode cez Viedeň dorazili 26. októbra do Amstettenu. Tu pluk zastihol rozkaz, aby sa pripojil k záložnému armádnemu zboru podmaršala Anersperga. Následne pluk v rámci cisárskej armády ustupoval, pričom sa viackrát zaplietol do šarvátok s Francúzmi, ako napríklad 9. novembra pri Pottenbrunne. Posledné novembrové dni, keď spojenecké sily už stáli na východ od Slavkova, husári Geringerovho pluku z Prateckého návršia sledovali pohyb Francúzov. Vtedy už pluk patril do zostavy divízie podmaršala Kienmayera.

Deň pred bitkou jazdecko zaradené do Kienmayerovej divízie vykonávalo stály prieskum a krylo postup spojeneckého vojska medzi Pozořicami a Újezdom. Do menších potýčiek s francúzskym jazdeckom sa aktívne zapojili najmä husári podplukovníckeho oddielu 11. (sikulského) husárskeho pluku.¹¹ Navečer švališéri O'Reillyho pluku dočasne obsadili Telnice, keď sa im podarilo z okolia vyhnať francúzske stotiny. O tejto skutočnosti informovali Napoleona, ktorý sa okamžite dostavil na tvár miesta. Počas obhliadky sa cisárovi stratil kôň, takže bol nútený ísť kus cesty pešo. Keď ho francúzski vojaci spoznali, zapálili fakle a vo veľkom mu vzdávali hold.¹² Zároveň začali všetky francúzske jednotky plniť úlohy vydané Napoleonovým rozkazom.

Sikulskí husári sledovali pohyb nepriateľa. *„Pán plukovník [Geringer] na čele dvoch stotín stál pred obcou Prace a krúžil až po líniu nepriateľských stráží a patrolujúcich hliadok. Približne o ôsmej večer bolo možné vidieť, ako celé nepriateľské vojsko stojí osvetlené ohňami v troch líniiach. Predsunuté hliadky si vzhľadom na osvetlený tábor a pohyb protivníka zachovávali odstup, pričom zo všetkých strán prichádzali hlásenia o ústupe. V záujme zistenia a overenia*

9 KA AFA K 1351. 1805-13-68., ako aj Gustav Treuenfest: Geschichte des k.k. 11. Huszaren-Regimentes Herzog Alexander v. Württemberg. 1762 bis 1850 Székler Grenz-Huszaren. Wien, 1878. (Treuenfest 1878.)

10 Hraničiarisky husársky pluk pozostával z 8 stotín. Vždy dve stotiny vytvárali oddiel, ktorý podliehal príslušnému štábnemu dôstojníkovi, takže pluk mal plukovnícky, podplukovnícky a majorský oddiel, resp. v tomto prípade aj štvrtý, záložný oddiel, ktorý zostal v Sedmohradsku. K organizácii a štruktúre habsburskej armády v čase koalíčných vojen pozri DANGL, V. – SEGEŠ, V.: *Vojenské dejiny Slovenska III. zväzok. 1711 – 1914*. Bratislava 1996, s. 64-67. (Autorom príslušnej časti je V. Segeš).

11 Treuenfest 1878. 230.

12 NAGY, ref. 2, s. 55.

tohto mimoriadne dôležitého kroku nepriateľa pán plukovník so šiestimi mužmi odcválal k nepriateľským pozíciám nakoľko sa len dalo, pričom jasne vyzvedeli, že nehoria táborové ohne, [ale fakle] a jasne počuli, že nepriatelia volajú »Vive l'Empereur!« (Nech žije cisár!) Pán plukovník sa pri obhliadke osvetlenej frontovej línie presvedčil, že (francúzske) vojsko stojí v kolónach v smere útoku, a nemieni ustupovať. Toto hlásenie ešte o siedmej hodine večer podal prostredníctvom podplukovníka Herbalyho pánom generálom a grófovi Bubnovi, ako aj hlavným adjutantom [genmj.] Weyrothera.¹³

Po nočných prieskumných bojoch ráno medzi siedmou a ôsmou hodinou niekoľko husárskych oddielov patrolovalo v okolí Telníc a zistili, že obec opäť obsadili Francúzi, ktorí zároveň na zaistenie priestoru vyčlenili a smerom na Měnin rozmiestnili menšiu jazdec-kú skupinu. Podmaršal Kienmayer vydal predsunutým jednotkám plukov patriacim k jeho divízii rozkaz, aby sa okamžite sústredili pri Újezde, následne rozkázal, aby jeden prápor 1. sikulského hraničiarskeho pluku vyrazil vpred do boja. Na krytie útoku mal druhý prápor pluku rozvinúť jednotky do rojnice.¹⁴ Podplukovník Martin Rakovský so stotinou sikulských husárov a jedným oddielom husárov zo 4. (hessensko-homburského) pluku zostával zatiaľ v holubickom tábore.

O pol ôsmej sa kolóny ľavého krídla zoradili do bojovej zostavy a začal sa útok. Vpredu bola Kienmayerova divízia, na pravom krídle postupovali husári 4. (hessensko-homburského) husárskeho pluku, na ľavom krídle zasa husári 11. (sikulského) husárskeho pluku, jedným velil genmj. Nostitz, druhým genmj. Móric Lichtenstein. Jazdcov a sikulských peších hraničiarov zastavila strelba nepriateľských tirailleurov.¹⁵ Postup vojska sa na úpäť návršia nachádzajúcom sa pred Telnicami zastavil.

Francúzi sa bránili v Telnici a vo viniciach okolo obce, pričom využívali tamojšie návršie. Telnicu obkolesovali prírodné aj umelo vybudované priekopy a zemné násypy, ktoré sa tiahli pozdĺž tamojších viníc. V nich i v dedine sa rozložili jednotky francúzskeho 3. radového pluku a dva prápory tirailleurov. Ostatné jednotky Legrandovej divízie, ktorá mala približne 7 500 mužov, sa nachádzali v priestore Sokolníc a Kobylníc.

Proti Francúzom brániacim Telnicu – hneď po úvodných zrážkach – vyslal podmaršal Kienmayer do útoku prápory 2. sikulského pešieho pluku na čele s majorom Antonom Divěkým. Za zvukov hudby peší hraničiari vypochoďovali proti Telnici a pustili sa do boja proti Francúzom brániacim sa za násypmi a v zákopoch. Najprv zarachotila strelba salvami medzi útočníkmi a obrancami, a ako zaznamenal súčasník „*Francúzi sa hrdinsky bránili a hraničiari urputne útočili.*“ Husári stáli na krídle pechoty, kryjúc ju pred prípadným náhlým útokom nepriateľského jazdectva. Medzitým, najmä 4. husársky pluk, stratil mnoho mužov a koní v dôsledku paľby nepriateľských tirailleurov, takže zakrátko ustúpil nazad. No 2. hraničiarsky pluk postupne získaval prevahu a za pomoci 1. hraničiarskeho pluku sústavne útočil na protivníckove pozície na návrší. O urputnosti boja svedčí, že čelné prápory hraničiarov stratili takmer polovicu početného stavu. Francúzi dvakrát odrazili hraničiarov, ktorí však zanovite naďalej útočili. Keďže v prvej línii útočiaci pešiaci zo sikulských hraničiarskych plukov len pomaly nadobúdali prevahu, podmaršal Kienmayer poslal do útoku zbývajúcu časť pechoty z brigády genmj. Carnevilleho, a to konkrétne brodských hraničia-

13 KA AFA K 1351. 1805-13-68.

14 (Carl von Stutterheim): Die Schlacht bei Austerlitz. Von einem Militär, Augenzeugen des Zweiten Dezember 1805. Aus dem Französischen. 1806. 60.

15 Tirailleuri boli francúzski ľahkí pešiaci – strelci, ktorí bojovali v rozptýlených rojniciach. Pozri DANGL, SEGEŠ, ref. 10, s. 50-51.

rov. Za ich podpory sa sikulským hraničiarom podarilo dostať sa na návršie, kde boj zúril s ešte väčšou urputnosťou. Frontová línia sa síce načas opäť ustálila, no znova zintenzívnena strelba z pušiek, takže kvôli dymu, ako aj hmlistému počasiu, bolo vidno sotva na pár metrov. Prápory takmer úplne zahalila hmla, čo mimoriadne sťažovalo veliteľskú činnosť i samotný boj.

Uvedené okolnosti síce spomaľovali, no v konečnom dôsledku nemohli zabrániť tomu, že generál Stutterheim s dvoma práporami prenikol do dediny. Francúzi sa však nezmierili so stratou obce a vyčerpaných sikulských hraničiarov opäť vytlačili. Zmocnili sa obce, ale na znovudobytie mimoriadne dôležitej výšiny už nemali sily. Vtedy však aj dve tretiny mužov dvoch sikulských hraničiarskych plukov buď padli alebo boli zranení. Bitka už trvala celú hodinu, no čelo prvej spojeneckej kolóny ešte nebolo možné vidieť.

Nepriaznivý stav síl z hľadiska útoku dostával rakúske jednotky do čoraz ťažšej situácie. Nerozhodné bojové zápolenie napokon vyriešil príchod ruského generála Buxhövdena, ktorému boli podriadené prvé tri spojenecké kolóny. Práve 1. kolóna sa podarilo dobyť Újezd a postúpiť vpred. Generál Buxhövden ihneď poslal vpred aj jeden prápor 7. jágorského pluku, resp. ako zálohu jednu ruskú brigádu. Tento manéver umožnil, že dva sikulské hraničiarske prápory spolu s jágami okamžite obnovili útok, ktorého výsledkom bolo vyhnanie Francúzov z Telnice. Jej obrancovia sa stiahli aj z úžlabiny pri obci, aby sa o čosi ďalej zošikovali do bojovej zostavy. Buxhövden zastavil ďalší postup, vyčkával totiž príchod 2. kolóny do priestoru planiny medzi Sokolnicami a úpäťm návršia. Sikulskí peší hraničiari v tom čase splnili danú úlohu. Následkom boja boli v podstate zdecimovaní, ale obec spojenci ovládli. Veliteľa práporov sikulských hraničiarov Antona Divékyho priamo na bojisku povýšili na podplukovníka.¹⁶

Skutočnosť, že v priestore Telnice sa rozpútal tuhý boj, bola pre francúzske armádne vedenie vlastne dobrou správou. Napoleon veril, že sa na tento úsek presunú ďalšie spojenecké jednotky, a to najmä z Prateckého návršia. To naprosto zodpovedalo jeho zámerom.¹⁷ Francúzskym jednotkám brániacim sa pri Telnici dorazili nové posily okolo 9. hodiny. Generál Morgron z Davoutovho armádneho zboru, ktorý mal k dispozícii 11. a 26. jazdecký jágorský pluk, 1. dragúnsky pluk a dve delá, sa ponáhlal „spasiť“ francúzsky 3. radový peší pluk.¹⁸ Ďalej do tohto priestoru nasmerovali francúzsku Heudeletovu brigádu so 108. radovým peším plukom, dve stotiny (roty) 15. ľahkého pešieho pluku a štyri delá.¹⁹

Francúzi využili hustú hmlu, ktorá pokryla celé okolie a predovšetkým údolia, a rýchlym útokom vytlačili z Telnice rakúskych aj ruských jágrov, ako aj ruský (novoiňgerman-ský) pluk. Opäť obsadili obec aj výšinu nachádzajúcu sa od nej na východ a dostali sa do bezprostredného styku s podplukovníckym oddielom 4. husárskeho pluku, ktorý kryl spojeneckú pechotu. Vtedy plk. Johann Mohr, veliteľ pluku, vydal rozkaz na útok. Oddiel na čele s barónom mjr. Augustínom Vécseym sa nezadržateľne hnal vpred.²⁰ Zastavili Francúzov, potom rozprášili dva nepriateľské prápory, ktorých mužstvo sa sčasti dostalo do zajatia, a iba malej skupinke sa podarilo prejsť cez potok, ktorý tiekol na opačnom konci obce. Hu-

16 A magyar katona ... 165.

17 KA AFA K 1351. 1805-13-12 ¾. Die Schlacht von Austerlitz 1805. Egy francia összefoglalás a csatáról német fordításban.

18 MAYERHOFFER, E.: i.m. 37.

19 NAGY, ref. 2, s. 57.

20 Treuenfest, Gustav Ritter Amon von: Geschichte des k. u. k. Husaren-Regiments Nr. 4. Arthur Herzog von Connaught und Strathearn. Wien, 1903. (Treuenfest 1903.) 339. Ezért a rohamért Mohr és Vécsey is megkapta a Mária Terézia Rendet.

sári by to len ťažko dokázali sami, veľkú úlohu zohralo to, že do útoku sa zapojilo aj jadro prichádzajúcej 1. kolóny gen. Dochturova. Vďaka tomu sa spojencom opäť podarilo obsadiť obec Telnice. Spojenecké delostrelectvo zatiaľ zo spomínanej výšiny ostreľovalo ustupujúcich Francúzov, ktorí sa rýchlo stiahli. To umožnilo jednej jazdeckej a jednej pešej brigáde Kienmayerovej divízie bez prekážok postúpiť cez úžinu a na jej opačnej strane sformovať sa do bojovej zostavy. V úžine zaujalo postavenie niekoľko peších práporov a delostrelectvo.

Na sever od 1. kolóny sa spojenecké jednotky rozvíjali so značnými ťažkosťami; vyrazili totiž dosť neskoro, navzájom sa premiešali a postupovali pomaly. Napokon sa okolo 9. hodiny podarilo 2. a 3. kolóne zoradiť sa do dvoch bojových línií pred Sokolnicami a oborou (bažantnicou) pri sokolnickom kaštieli. Vzápätí spojenecké vojská, majúce ohromnú početnú prevahu, začali útočiť a po krátkom krvavom boji obec, sokolnickú oboru i kaštieľ obsadili. Maršal Davout ihneď vyslal do bojového priestoru jednu divíziu, ktorá síce nedokázala obec vydobýť, no podarilo sa jej plne viazať a paralyzovať sily spojencov.

Štvrtá spojenecká kolóna sa pohla smerom na Kobylnice, taktiež však s veľkým omeškáním, pričom v jej radoch sa nachádzal cár Alexander I. a gen. Kutuzov. Kolóna vyrazila okolo 9. h., a keď sa priblížila k obci Prace, dostala sa pod silnú nepriateľskú paľbu. Hlavného veliteľa spojencov táto skutočnosť zaskočila. Okamžite videl, že v prípade francúzskeho útoku stredom, sa spojenecké ľavé krídlo dostane do ošemetnej situácie. Preto nariadil, aby kolóna zoradená do dvoch bojových línií obsadila hrebeň kopca. Na zaujatie výšin Prateckého návršia však kolóna nemala dostatok síl, takže vytvorila dlhú, plytkú obrannú líniu.

V severnej časti bojiska ani jedna strana neplánovala rozvinúť rozhodujúce akcie, napriek tomu sa tam však rozpútali urputné boje. Rozhodnutie padlo na strednom úseku bojiska. Keď sa hmla čiastočne rozplynula, nastal najdôležitejší okamih bitky. Dve divízie Soultovho armádneho zboru vyrazili, aby obsadili Pratecký kopec a výšinu Staré vinohrady. Spojenci nedokázali vzdorovať zanietenému francúzskemu útoku. Pratecké návršie dobyli Francúzi, ktorí ho potom ubránili pred následným útokom jazdeckej brigády genmjr. Lichtensteina a cárskej gardy. Napoleon dostával o každej udalosti presné hlásenia, takže mal prehľad o vývoji situácie. Cisár poslal všetky zálohy na pomoc bojujúcim divíziám, a to vrátane gardy a armádneho zboru maršala Bernadotteho.

Práve to rozhodlo o výsledku bitky, no Napoleon chcel svoj úspech zúžitkovať v čo najväčšej miere, čiže dosiahnuť rozhodujúce víťazstvo. Kým zasadala vojnová rada, mohli si francúzske jednotky na Prateckom návrší trochu odpočinúť. Podľa nového plánu, o ktorom sa rozhodlo na zasadaní vojnovkej rady, Napoleon pre nový útok počítal s celým Soultovým aj Davoutovým armádnym zborom, s cisárskou gardou, ďalej s granátnickou divíziou generála Oudinota a dvomi dragúnskymi divíziami. Podstatou plánu bolo uskutočnenie rozsiahleho obchvatu z pravého krídla, pričom údermi na rôznych miestach sa malo dosiahnuť izolovanie kolón nepriateľa.

Útok sa začal o druhej popoludní. Francúzske brigády sa na všetkých plánoch vytýčených miestach predrali vpred a na viacerých úsekoch obkľúčili spojencov, ktorí len oneskorene reagovali na priebeh situácie. Jazdecká brigáda Kienmayerovej divízie stojaca pred Telnicou sa stiahla späť smerom k Újezdu, kde dostala za úlohu kryť ústup ruskej pechoty. Medzitým husári 11. husárskeho pluku, podliehajúci pod genmjr. Lichtensteina, spolu so švališermi O'Riellyho pluku a sotňami dvoch kozáckych plukov sa rozvinuli do priestoru medzi Telnicou a Sokolicami, aby kryli bok ruskej pechoty. Genmjr. Nostitz sa so 4. husárskym plukom vydal v kolóne na ústup. Ústup spojeneckých síl prebiehal však len pomaly. Francúzi inak meškali pri obsadzovaní Újezdu. Determinujúcou okolnosťou bolo, že tu sa zhromažďovala

väčšina ruského vojska. V tomto priestore sa sústredila Kienmayerova pešia brigáda, Dochutovova kolóna a ďalšie ustupujúce jednotky. Újezd bránilo 25 spojeneckých diel.

Len čo sa Napoleon dostavil na tento úsek, nariadil delostrelectvu gardy a delostrelectvu pri Soultovom zbore zaujať palebné postavenie. Po prípravnej palbe nastúpili do útoku dva francúzske pešie pluky, úspech však dosiahli až vďaka pomoci jazdeckta cisárskej gardy. Keďže Francúzom sa podarilo odrezať ústupovú cestu väčšine spojeneckých jednotiek smerujúcich na východ, zostala im jediná možnosť – prejsť cez zamrznuté rybníky v južnej časti bojiska. Podľa niektorých tvrdení, Napoleon nariadil delostrelbou rozbiť silnú vrstvu ľadu pokrývajúcu rybníky, čo údajne spôsobilo smrť niekoľkých tisíc spojeneckých vojakov.²¹

Organizovaný ústup preukázalo iba Kienmayerove jazdeckto. Husári 4. husárskeho pluku sa medzi Žatčanmi a Otnicami dokázali sformovať do bojovej zostavy. Sikulskí husári 11. husárskeho pluku na čele s plk. Geringerom a švališéri O'Riellyho pluku sa pred Telnicou zapojili do boja, ba dve sikulské stotiny sa podujali aj na protiútok. Na situácii sa tým však nič nezmenilo. Vtedy utrpel ťažké zranenie hlavy aj veliteľ husárov, ktorého potom traja husári zobrali na zhromažďovacie stanovisko. Krytie pomalého ústupu ruskej pechoty bolo pre uhorské jazdeckto náročnou úlohou, ktorá sa dala zabezpečiť len za cenu veľkých strát.

Napoleon vzhľadom na nastávajúcu tmú, ako aj únavu vojska, nedal rozkaz na prenasledovanie nepriateľa. Napokon, aj tak dosiahol v bitke, ktorá sa do dejín zapísala ako bitka troch cisárov, prenikavé víťazstvo.

Podľa odhadov predstavovali straty spojencov 25- až 27-tisíc mužov, z čoho 10-tisíc padlo na zajatých, ďalej stratili 186 diel, 45 bojových zástav a prevažnú časť svojho materiálu. Francúzske straty boli omnoho nižšie: 1 305 padlých, 6 940 ranených a 94 zajatcov.²²

Straty uhorských jednotiek možno iba odhadovať. Dva sikulské pešie hraničiarke pluky stratili – podľa súvekých prameňov – až dve tretiny stavu, čiže pri celkovom počte 2 600 mužov, ide o 1 733 padlých, ranených a nezvestných. Zo 4. husárskeho pluku padlo 5, ranených bolo 36 a do zajatia padlo 7 mužov.²³ Z 11. husárskeho pluku padlo 6, ranených bolo 6 a nezvestných 12 mužov.²⁴ Straty práporu 7. (brodského) hraničiarkeho pluku nie sú známe.

(Z maďarčiny preložil Vladimír Segeš)

T. CSIKÁNY: IN DER SCHLACHT BEI AUSTERLITZ

In der Schlacht bei Austerlitz (Slavkov u Brna), wie in fast allen napoleonischen Kriegen, mehrere Tausende Soldaten aus dem Königreich Ungarn gefallen sind. Man erwähnt sie in den Geschichtsbüchern kaum, oder überhaupt nicht. Im Krieg vom Jahre 1805 haben die verbündete österreichische und russische Armeen probiert, das napoleonische Heer zu besiegen. Die Hauptereignisse sind entlang der Donau, sowie in Mähren geschehen, der nord-italienische Kriegsschauplatz hat zweitrangige Bedeutung gehabt. Dennoch ist der letztgenannte für die Truppen aus Ungarn bedeutender geworden, denn hier neun kaiserlich-königliche Infanterieregimenter und sechs Husarenregimenter gekämpft haben. Am Feldzug entlang der Donau haben weniger Truppen – nur das 39. und 60. Infan-

21 UHLÍŘ, Bitva, ref. 2, s. 137 presvedčivo vyvracia túto legendu o utopení sa masy ruských vojakov v Žatčanskom a Měňnskom rybníku.

22 NAGY, ref. 2, s. 71. UHLÍŘ, Bitva, ref. 2, s. 146 a v zhode s ním DANGL, SEGEŠ, ref., s. 59 podávajú čiastočne iné, exaktnejšie odhady strát.

23 Treuenfest 1903. 341.

24 Treuenfest 1878. 238.

terieregiment sowie die 1., 4., 6., 7., 11. und 12. Husarenregimenter – teilgenommen. Ein Teil dieser Regimenter sind bei der österreichischen Waffenniederlage von Ulm in Gefangenschaft geraten, ein Teil der Truppen haben an der Rückzug teilgenommen. Die letzte Periode des Krieges nennen wir den Feldzug von Austerlitz, dessen letztes Ereignis die Entscheidungsschlacht bei Austerlitz gebildet hat. An dieser Schlacht haben ungarischerseits die Teile des 4. und 11. Husarenregimenter und je zwei Bataillone des 14. (1. Szekler) und von 15. (2. Szekler) Grenz-Infanterieregimenter, sowie ein Bataillon des 7. (broder) Grenz-Infanterieregiment teilgenommen. Diese letztgenannte Truppen haben das einzige siegreiche Gefecht während der Schlacht gefochten, sie haben nämlich das Dorf Telnitz eingenommen und bis zum Rückzugsbefehl behalten.